

Nr 144.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1938.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till:

- 1) lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla följande ändrade lydelse:

19 kap.

10 §.

Bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättningen, skall, där gränsen förut blivitt i laga ordning bestämd, vid förrättningen ej äga rum med mindre det påfordras å någondera sidan eller av lantmätaren aktas nödigt. Är gränsen ej i laga ordning bestämd, skall gränsbestämning ske; dock att där gränsen tillkommit genom jordavsöndring och är tydligt utmärkt på marken samt å karta, som upprättats vid avsöndringen, upptagen i överensstämmelse med sträckningen på marken, gränsbestämning skall ske allenast på därom framställt yrkande.

Är fråga — — — beslut fastställd.

21 kap.

10 §.

Angående sammanträde — — — till sammanträdet.

I besvärsmål samt i mål angående tvist, som underställts enligt 3 kap. 12 § eller 19 kap. 15 §, så ock eljest, där ej sakägares närvaro vid sammanträdet uppenbarligen är utan betydelse för målets avgörande, låte ägodelningsdomaren därjämte sist fjorton dagar före sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med underrättelse om sammanträdet till varje känd sakägare. Angår målet samfällighet, vari flera fastigheter med skilda ägare hava del, och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej underrättelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må underrättelsen sändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att underrättelsen tillställes någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till

¹ Ändrad lydelse av 19 kap. 10 §, se SFS 1931: 144.

delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare och äga flera än tio fastigheter med skilda ägare del i samfälligheten, må underrättelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig. Äro eljest sakägarna å någon sida flera än tio, må ock för enahanda ändamål underrättelse sändas till allenast en av dessa. Delgives underrättelse på sådant sätt, som i tredje och fjärde punkterna sägs, skall uppgift om vem underrättelsen tillställts intagas i kungörelsen om sammanträdet; och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen.

Varder å ägodelningsrätts sammanträde mål uppskjutet till senare sammanträde och har tiden för detta tillkännagivits i uppskovsbeslutet, skall vad i andra stycket föreskrivits om underrättelse till sakägare icke äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938; dock skola bestämmelserna i 21 kap. 10 § andra och tredje styckena icke äga tillämpning beträffande sammanträde, varom kungörelse utfärdats före lagens ikraftträdande.

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skall erhålla följande ändrade lydelse:

I fråga om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i förrättningen, gälle vad om avstyckning är för motsvarande fall stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1938.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet fråga om *ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.* samt anför därvid:

I. Gränsbestämning i samband med avstyckningsförrättning.

Enligt 19 kap. 10 § första stycket jorddelningslagen skall bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättning, ej äga rum såvida det ej påfordras å någondera sidan eller av lantmätaren aktas nödigt.

Detta stadgande har tidigare i regel tillämpats så, att ehuru avstyckningsområdet varit beläget intill en icke i laga ordning bestämd gräns för stamfastigheten, gränsbestämning icke företagits, om gränsen funnits vara tydligt utmärkt på marken och icke föremål för tvist. Under senare år har emellertid en strängare tolkning av lagrummet kommit till synes i praxis. Det har sålunda ansetts, att gränsbestämning alltid skall ske då avstyckningsområdet är beläget intill en icke i laga ordning bestämd gräns för stamfastigheten. De vanligaste slagen av dylika, icke bestämda gränser äro gränser för lägenheter, som tillkommit genom jordavsöndring.

I motion (nr 252/II) vid 1937 års riksdag har framhållits att den förutnämnda strängare tillämpning av lagrummet, vilken utvecklats efter tillkomsten av två av högsta domstolen avgjorda rättsfall (N. J. A. 1933 not. B 740 och 1934: 509) medfört att förfarandet i avstyckningsärenden i vissa fall blivit omständligare, dyrbarare och mera tidsödande än som vore av praktiska behov påkallat. I motionen anfördes vidare bland annat:

Vad speciellt tidsförlusten beträffar, må det framhållas, att gränsbestämning vid avstyckning, som skall fastställas av överlantmätare, medför ett uppskov i fastställelseprövningen av minst tre à fyra månader. I fråga om avstyckning, som skall fastställas av Konungens befallningshavande, blir uppskovet i allmänhet minst två månader längre, enär dylik avstyckning jämlikt 19 kap. 10 § andra stycket jorddelningslagen icke får avslutas, förrän gränsbestämningen blivit genom laga kraft ägande beslut fastställd. Det är

tydligt, att dylik förlängning av tiden mellan avslutande och fastställelse av avstyckning, vilken väntetid redan på grund av den stora arbetsbalansen å lantmäterikontoren och hos länsstyrelserna är betydande, måste vara till stort förfång för allmänheten. Särskilt gäller detta vid tomtköp eller andra jordförvärv i de fall, då köparen för uppförande av eget hem eller annan byggnad är i behov av lån mot säkerhet i fastigheten, enär han ju icke kan erhålla lagfart å densamma, förrän avstyckningen blivit fastställd.

I motionen föreslogs därför ett tillägg till första stycket av ifrågavarande lagrum av innehåll att, där icke sakägare så yrkade eller gränsmärke sakenades, skulle bestämmande ej äga rum av gräns, som tillkommit genom avsöndring vid vilken karta av lantmätare upprättats enligt förordningen den 17 december 1920 angående sättet för utförande av vissa mätningsarbeten m. m.

Lantmäteristyrelsen anförde i yttrande över motionen, bland annat, att det vore uppenbart att en sådan omläggning av praxis vid tillämpningen av 19 kap. 10 § första stycket jorddelningslagen, som bleve en ofrånkomlig följd av högsta domstolens förut omförmälda utslag, medförde avsevärda olägenheter. Vad motionen härom innehölle i fråga om tidsutdräkt och ökade kostnader kunde av lantmäteristyrelsen vitsordas. Därutöver ville styrelsen framhålla, att det avsevärt ökade arbete, som gränsbestämningarna otvivelaktigt skulle medföra, med hänsyn till den knappa tillgången på arbetskrafter kunde befaras åstadkomma ett allmänt fördröjande av lantmäteriförrättingars handläggning och fastställelse. Fullgoda skäl torde alltså föreligga för övervägande av åtgärder, varigenom dessa olägenheter skulle kunna minskas utan åsidosättande av rättssäkerheten. Två utvägar stode därvid enligt lantmäteristyrelsens mening till buds: antingen att göra gränsbestämningsproceduren enklare och framför allt snabbare eller också att lätta på gränsbestämningstvånget. Genom anlitan av båda möjligheterna skulle självfallet effekten bliva ännu större.

Vid övervägande av angivna möjligheter fann lantmäteristyrelsen, att det förstnämnda alternativet skulle kräva så omfattande ändringar i jorddelningslagen, att därmed borde anstå till dess en allmän revision av lagen förtoges. Däremot ansåg styrelsen en lagändring i motionens begränsade omfattning försvarlig. Den föreslagna begränsningen till endast sådana gränser, som tillkommit genom jordavsöndring i samband varmed karta upprättats över det avsöndrade området, kunde ur praktisk synpunkt vara motiverad med hänsyn dels till att olägenheterna av gränsbestämningstvånget givit sig tillkänna företrädesvis i de synnerligen talrikt förekommande fall, där avstyckat område gränsade till avsöndrad lägenhet, dels ock därtill att svårighet mötte att i fråga om andra slag av icke i laga ordning bestämda gränser uppställa något betryggande, allmängiltigt villkor för undantagsregelns tillämpning.

Beträffande utformningen av det i motionen föreslagna tillägget till ifrågavarande lagrum ansåg lantmäteristyrelsen det onödigt att fordra att avsöndringskartan skulle var upprättad efter viss metod eller av lantmätare eller annan kvalificerad mätningförrättare. Lantmäteristyrelsen förslog att

en lagändring i motionens syfte genomfördes på det sätt, att till 19 kap. 10 § första stycket jorddelningslagen gjordes ett tillägg av innehåll att, där gränsen tillkommit genom jordavsöndring och vore på marken tydligt utmärkt samt i den ursprungliga överlåtelsehandlingen och å karta, som upprättats vid avsöndringen, upptagen i överensstämmelse med sträckningen på marken, gränsbestämning icke skulle företagas, såvida ej yrkande därom framställdes. Lantmäteristyrelsen ifrågasatte emellertid om icke villkoret i fråga om grundavhandlingens överensstämmelse med marken med hänsyn till såväl dess ringa praktiska betydelse som de med sagda villkor förenade praktiska olägenheter skulle kunna eftergivvas.

Lantmäteristyrelsen erinrade slutligen om att bestämmelserna i 19 kap. 10 § första stycket jorddelningslagen nära nog ordagrant återfunnes i 5 kap. 5 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad. Med hänsyn till det nära sambandet mellan dessa båda lagrum torde det enligt styrelsens mening kunna förväntas, att högsta domstolens förut berörda utslag skulle komma att föranleda en strängare tolkning även av sistnämnda lagrum. Olägenheterna härav kunde emellertid med hänsyn till den enklare och snabbare gränsbestämningsprocedur, som enligt 2 kap. fastighetsbildningslagen i regel skulle tillämpas, antagas bliva mindre framträdande. Det syntes med hänsyn härtill lantmäteristyrelsen lämpligt att man avvaktade rättsutvecklingen på förevarande område, innan någon lagändring för beredande av vidgad möjlighet att undgå gränsbestämning vid sådan avstyckning vidtoges.

Andra lagutskottet fann i utlåtande (nr 35) över motionen beaktansvärda skäl tala för en lagändring i syfte att, utan eftersättande av säkerheten, förenkla förfarandet vid och nedbringa kostnaderna för vissa avstyckningsförrättningar. Efter hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 30 april 1937 (nr 237), att Kungl. Maj:t ville efter den ytterligare utredning, som kunde vara erforderlig, taga under övervägande, huruvida och i vad mån gällande stadganden om gränsbestämning i samband med avstyckningsförrättning borde ändras i syfte att möjliggöra ett enklare och billigare förfarande vid sådan förrättning.

Förevarande spørsmål har därefter behandlats i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria i ämnet. I promemorian uttalades, att av skäl som under riksdagsbehandlingen anförts syntes stadgandet om gränsbestämning i samband med avstyckningsförrättning böra undergå någon jämkning. Frågan om en lagändring ansågs emellertid, på sätt lantmäteristyrelsen anført, böra begränsas till att avse avstyckning enligt 19 kap. jorddelningslagen samt till de fall då fråga vore om icke i laga ordning bestämd gräns, vilken tillkommit genom jordavsöndring i samband varmed karta upprättats. Villkoret för att kravet på en gränsbestämning skulle kunna eftergivvas borde vara, att gränsen vore tydligt utmärkt på marken samt å den vid avsöndringen upprättade kartan upptagits i överensstämmelse med sträckningen på marken. Någon fordran på överensstämmelse mellan beskrivningen å gränsen i avsöndringshandlingen och marken syntes icke böra upp-

ställas. — I överensstämmelse med vad sålunda anförts hade upprättats ett vid promemorian fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § jorddelningslagen.

Promemorian jämte lagförslaget har varit remitterat för yttrande till lantmäteristyrelsen, varjämte en ägodelningsdomare i varje län ävensom styrelsen för föreningen Sveriges härads hövdingar beretts tillfälle att avgiva utlåtanden i ärendet.

Lantmäteristyrelsen har i sitt utlåtande icke funnit något att erinra mot lagförslaget. Av de ägodelningsdomare, vilka inkommit med utlåtanden, hava ägodelningsdomarna i Linköpings, Södra Möre samt Bräkne och Listers domsagor ej heller funnit anledning till erinran. Sistnämnde ägodelningsdomare har vitsordat att kostnad, tunga och tidsutdräkt utan praktiskt sett någon som helst vinning åtföljt senare årens praxis att kräva gränsbestämning beträffande klara avsöndringsgränser. Jämväl styrelsen för föreningen Sveriges härads hövdingar har tillstyrkt den föreslagna lagändringen.

Ägodelningsdomaren i Gudhems och Kåkindes (numera Skövde) domsaga har framhållit att tillämpningen av jorddelningslagens bestämmelser i ämnet, om än till synes sträng, varit påkallad av erfarenhetsrön och att, om ändring skulle ske, det vore nödvändigt tillse att några osäkerhetsmoment ej därigenom tillskapades. Beträffande den ifrågasatta eftergiften på kravet å gränsbestämning vore enligt ägodelningsdomarens mening den i förenämnda motion gjorda åtskillnaden befogad mellan å ena sidan avsöndringar, beträffande vilka karta upprättats av lantmätare efter tillkomsten av 1920 års mättningsförordning, och å andra sidan tidigare verkställda avsöndringar. De kartor, som upprättats före mättningsförordningen, kunde väl vara och vore måhända i flertalet fall utförda på ett tillfredsställande sätt, men i många fall hade avsöndringskartor upprättats av personer, som ej haft kvalifikationer härför och kartorna hade blivit därefter. Ägodelningsdomaren förordade sålunda en lagändring i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionen föreslagits.

Slutligen har ägodelningsdomaren i Bräkne och Listers domsaga ifrågasatt huruvida icke i anledning av den föreslagna lagändringen viss jämkning borde ske av bestämmelsen i 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Enligt den praxis som utvecklats på senare tid vid tillämpningen av 19 kap. 10 § första stycket jorddelningslagen har gränsbestämning i regel alltid verkställts så snart avstyckat område berörts av en ej i laga ordning bestämd gräns. Denna avvikelse från tidigare friare tillämpning av lagrummet har, såsom av den i ärendet förebragta utredningen torde framgå, ej sällan kommit att medföra olägenheter för sökandena i form av dels tidsutdräkt med avseende å förrätningarnas handläggning och fastställelse och dels

ökning av förrättningskostnaderna. I anledning härav synes en ändring av förevarande lagrum i syfte att, utan eftersättande av säkerheten, förenkla gränsbestämningsförfarandet i nu åsyftade fall böra övervägas. Detta har jämväl förordats i samtliga i ärendet avgivna utlåtanden.

Ett eftergivande av skyldigheten att verkställa gränsbestämning torde, på sätt i förenämnda promemoria förordats och i yttrandena tillstyrkts, böra ifrågakomma allenast i de fall, då fråga är om icke i laga ordning bestämd gräns, vilken tillkommit genom jordavsöndring i samband varmed karta upprättats. Dessa gränser, vilka i stor utsträckning tillkommit relativt sent, redovisas i regel med tillfredsställande noggrannhet å avsöndringskartorna och äro ofta tydligt utmärkta å marken. Villkoret för att kravet på en gränsbestämning skall kunna eftergivnas torde böra vara, att gränsen är tydligt utmärkt på marken samt å den vid avsöndringen upprättade kartan upptagen i överensstämmelse med sträckningen å marken. Någon fordran på att kartan skall hava upprättats i viss ordning torde däremot icke behöva uppställas.

I samband med genomförandet av den föreslagna lagändringen synes 19 kap. 10 § första stycket jorddelningslagen böra undergå viss redaktionell jämkning. Härjämte torde, på sätt en ägodelningsdomare ifrågasatt, 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område böra ändras så att däri hänvisas till förstnämnda lagrum.

II. Kungörande av ägodelningsrätts sammanträde.

Enligt 21 kap. 10 § jorddelningslagen åligger det ägodelningsdomaren att, då sammanträde med ägodelningsrätt skall hållas, därom utfärda kungörelse i vilken skola angivas de mål som skola förekomma vid sammanträdet. Kungörelsen skall sist fjorton dagar före sammanträdet uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där jord, varom fråga är, ligger. Ägodelningsdomaren skall inom samma tid kalla ägodelningsnämndemän, allmänna ombud och, där så pövas erforderligt, förrättningslantmätaren till sammanträdet.

Sedan kungörelse och kallelse ägt rum i behörig ordning får, enligt 30 § samma kapitel, mål som inkommit till ägodelningsrätten annorledes än genom stämning företagas till handläggning och avgörande utan hinder av delägares, allmänt ombuds eller förrättningslantmätarens utevaro.

I skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 29 maj 1931 framhöll Dalautredningen, att det måste anses vara en brist i lagen att i sådan tvist om äganderätt eller ständig besittningsrätt till jord som enligt 3 kap. 12 § jorddelningslagen underställes ägodelningsrättens prövning parterna icke underrättades om handläggningen hos ägodelningsrätten annorledes än genom en kungörelse i kyrka. Dalautredningen framhöll vidare, att i äganderättstvist förekommande frågor icke vore fullt jämförliga

med dem som eljest ankomme på ägodelningsrätts prövning. Merendels rörde ärendet sålunda endast vissa delägares intresse och ärendet torde vid dess handläggning ofta taga gestalten av ett vanligt civilt mål, i vilket nämnda delägare ställdes som parter mot varandra. Dalautredningen anförde slutligen:

Frågan om sättet för kallelse till ägodelningsrättens sammanträde har inom Dalautredningen kommit före i samband med att viss utvidgad tillämpning av underställningsförfarandet enligt 3 kap. 12 § jorddelningslagen funnits påkallad beträffande de storskiftade dalaorterna, och därvid har ifrågasatts införandet av en bestämmelse, gående ut på att till ägodelningsrätts sammanträde för behandling av äganderättstvist skola de, vilka tvisten rör, särskilt kallas. Dalautredningen har emellertid avstått från tanken att i en till nu förevarande orter begränsad lagstiftning inrymma en dylik bestämmelse, då densamma icke syntes betingad av speciella dalaförhållanden utan bör erhålla allmängiltig tillämpning.

Med det anförda har Dalautredningen velat fästa uppmärksamheten på angelägenheten av att en bestämmelse av nu angivna innebörd införes i jorddelningslagen.

I motion (nr 73/1) vid 1936 års riksdag angående ändrad lydelse av 21 kap. 10 § jorddelningslagen framhölls, att i talrika fall parter icke inställt sig vid ägodelningsrätten uteslutande av det skäl, att de icke haft kännedom om sammanträdet, varigenom konsekvenser kunnat uppstå, som ur den allmänna rättssäkerhetens synpunkt måste anses ytterst betänkliga. Motionären ifrågasatte fördenskull en komplettering av ifrågavarande lagrum med en bestämmelse av innebörd att, samtidigt med kungörelsens utfärdande, underrättelse skulle avsändas med posten till kända sakägare samt uppropslista anslås å rättens dörr.

I utlåtande (nr 13) över motionen har andra lagutskottet uttalat, att i vida kretsar den uppfattningen torde råda, att det nuvarande sättet för kungörande av ett ägodelningsrätts sammanträde icke vore tillfredsställande. Efter att hava berört det nuvarande förfarandet med kungörelsens uppläsande i kyrkan anförde utskottet vidare:

Enligt utskottets förmenande är det av behovet påkallat, att sammanträden med ägodelningsrätt tillkännagivas för enskilda sakägare på ett mera betryggande sätt än vad för närvarande är fallet. När det gäller att taga ställning till frågan om det lämpligaste sättet att förmedla kännedom om ifrågavarande sammanträden, komma givetvis olika möjligheter under övervägande. Utskottet vill härutinnan endast framhålla, att underrättelse genom personlig skrivelse till varje känd rättsägare givetvis är synnerligen ändamålsenlig samt att i många fall införande av kungörelse i någon i orten spridd tidning utgör ett verksamt sätt att bringa kungörelsen till vederbörandes kännedom.

På hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 22 februari 1936 (nr 32), att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till sådan ändrad lydelse av 21 kap. 10 § jorddelningslagen, att därigenom större trygghet vunnes att sakägare erhöles kännedom om tid och plats för ägodelningsrätts sammanträde samt om de mål som därvid skulle förekomma.

I anledning av förenämnda skrivelser har inom justitiedepartementet ut-

arbetats en promemoria i ämnet jämte förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 kap. 10 och 30 §§ jorddelningslagen. I promemorian uttalades att, då den nuvarande ordningen att bringa meddelanden om ägodelningsrätts sammanträden till sakägares eller allmänhetens kännedom funnits mindre tillfredsställande, syntes införandet av nya bestämmelser i ämnet böra övervägas. Beträffande lagändringens innehåll föreslogs följande:

Bestämmelserna borde givas det innehåll att — jämte det att det nuvarande förfarandet med uppläsande i kyrka av kungörelse om sammanträdet bibehölles — ägodelningsdomaren ålades att i viss omfattning avsända personliga underrättelser om sammanträdet till sakägarna. Därjämte skulle införande av kungörelsen i ortstidning i vissa fall böra ske.

Personlig underrättelse borde avsändas i alla mål som anginge tvist, som underställts enligt 3 kap. 12 § och 19 kap. 15 § jorddelningslagen. I övrigt skulle dylika underrättelser icke ifrågakomma i andra fall än då ägodelningsdomaren efter prövning funne särskilda omständigheter sådant påkalla. De personliga underrättelserna ansåges enligt uttalande i promemorian icke kunna ifrågakomma till andra än *kända* sakägare, d. v. s. sådana vilkas namn och adresser framginge av förrättningshandlingarna. För vinnande av det med den föreslagna lagstiftningen avsedda syftet borde vederbörande lantmätare, i den utsträckning sådant vore möjligt, i förrättningsakten anteckna sakägarnas postadresser. Föreskrift härom borde lämpligen utfärdas i administrativ ordning. Ifrågavarande personliga underrättelser skulle översändas med tjänstepost. Någon avgift i form av lösen eller stämpel borde ej utgå för dem.

I promemorian framhölls vidare, att av praktiska hänsyn borde ett förenklat personligt underrättelseförfarande kunna av ägodelningsdomaren tillämpas i mål, i vilka fråga vore om samfälld mark ävensom eljest i mål med många parter. De i 6 § andra stycket lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område meddelade bestämmelserna syntes därvid kunna tjäna såsom förebild. I överensstämmelse härmed upptogs i lagförslaget en bestämmelse av innehåll att där mark, varom i målet vore fråga, vore samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och för samfälligheten funnes känd styrelse eller annan, som vore satt att den förvalta, erfordrades ej underrättelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan finge underrättelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och skulle denne, där han ej ägde att själv föra talan för samfälligheten, vara delägarna ansvarig för att underrättelsen tillställdes någon, som ägde behörighet härtill, eller, om sådan ej funnes, komme till delägarnas kännedom.

Vidare föreslogs att i mål rörande mark, som vore samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare och för vilken ej funnes känd styrelse eller förvaltare, så ock eljest då antalet sakägare överstege tio, finge underrättelsen sändas till en av delägarna eller sakägarna att vara för dem alla tillgänglig.

För den händelse ägodelningsdomaren funne att personlig underrättelse icke vore erforderlig, borde enligt promemorian tillkännagivandet av ägodelningsrättens sammanträde icke inskränkas till uppläsandet av kungörelsen i kyrka. I detta fall ansåges kungörelsen böra bringa till sakägarnas kännedom även genom dess införande i en eller flera av ortens tidningar. Kostnaden härför borde bestridas av allmänna medel i samma ordning som enligt kungörelsen den 29 maj 1936 (nr 184) gällde beträffande kostnaderna för kungörande av häradsrätts sammanträde.

Bestämmelserna i ämnet föreslogos skola upptagas i 21 kap. 10 § jorddelningslagen. I anslutning härtill hade föreskrifterna om personliga meddelanden till sakägarna upptagits i ett till nämnda paragraf fogat nytt andra stycke och bestämmelsen om kungörelse i tidning i ett tredje stycke. Samtidigt hade i överensstämmelse med uttalande i promemorian 21 kap. 30 § undergått viss jämkning.

Över promemorian jämte lagförslaget hava efter remiss rikets hovrätter samt lantmäteristyrelsen avgivit utlåtanden. Därjämte hava ett antal ägodelningsdomare ävensom styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar inkommit med yttranden i ärendet.

Förslagets genomförande har utan reservation tillstyrkts av Svea hovrätt, hovrätten för Övre Norrland, lantmäteristyrelsen ävensom ägodelningsdomarna i fem domsagor. Jämväl i övriga yttranden har behovet av en lagändring i föreslagen riktning vitsordats; ägodelningsdomarna i nio domsagor hava i samband därmed uppgivit att de, utan stöd av författningsföreskrifter, plägade i större eller mindre utsträckning underrätta sakägarna i ägodelningsmål om ägodelningsrättens sammanträde genom personliga meddelanden.

I fråga om förslagets utformning har Göta hovrätt anfört att — för att lagändringen skulle få åsyftad verkan — huvudvikten borde läggas å de personliga underrättelserna. Hovrätten ville framhålla, att sådana underrättelser till sakägarna alltid syntes böra förekomma — förutom i de i lagförslaget särskilt angivna fallen — även i vissa andra fall av underställning ävensom i mål, som genom besvär över förrättningsmans beslut komme under ägodelningsrätts prövning. Även eljest kunde sakägares intresse av frågans utgång vara av den art, att det borde föranleda hans underrättande, oavsett om hans närvaro vore av betydelse för utredningen eller icke. På grund av det anförda hemställde hovrätten, att i lagtexten på ett tydligare och bestämdare sätt angåves, när personliga underrättelser skulle avsändas.

Jämväl hovrätten över Skåne och Blekinge, ägodelningsdomaren i Bräkne och Listers domsaga samt styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar hava förordat införandet av föreskrift, att sakägare som anfört besvär skulle erhålla meddelande om ägodelningsrättens sammanträde. Ägodelningsdomaren i Hedemora domsaga har ifrågasatt avsändandet av

personliga underrättelser i alla fall där sakägarnas antal icke överstege tio.

Å andra sidan har hovrätten över Skåne och Blekinge framhållit att det i åtskilliga mål, där omständigheterna föranledde till användande av personliga underrättelser, vore onödigt att, såsom förslaget syntes föreskriva, avsända dylik underrättelse till 'varje känd sakägare'. Om talan fullföljts mot avslutad jorddelningsförrättning med flera sakägare och besvären avsåge en fråga, som endast rörde en del av dem, borde — om parts hörande vore av betydelse endast för berörda frågas utredning — övriga sakägare icke genom personliga underrättelser föranledas till inställelse vid ägodelningsrätten och därmed förenade utgifter.

Göta hovrätt och ägodelningsdomaren i Gudhems och Kåkind's (numera Skövde) domsaga hava ifrågasatt huruvida icke i första stycket av 21 kap. 10 § borde införas föreskrift om att förrättningslantmätaren, även om han ej kallas till ägodelningsrättens sammanträde, dock alltid bör underrättas om sammanträdet.

Sistnämnde ägodelningsdomare har uttalat förmodan att vid sådant sammanträde med ägodelningsrätt, där endast instämnda mål skulle förekomma, kallelser icke vore erforderliga.

Beträffande det summariska underrättelseförfarandet i mål med flera sakägare har samme ägodelningsdomare anfört bland annat:

Förslaget har det synnerligen praktiska innehållet, att bl. a. då antalet kända sakägare överstiger tio, underrättelse må sändas till en av delägarna eller sakägarna att vara för dem alla tillgänglig. Då delägarna kunna vara uppdelade i grupper med mot varandra stridiga intressen, kunna lätt komplikationer tänkas uppstå, när delägare i en grupp skola för erhållande av upplysning vända sig till delägare i annan grupp. Ägodelningsdomaren kan ur handlingarna säkerligen bedöma, i vilken omfattning kallelser här böra utsändas, och hinder föreligger självfallet ej för kallelse till flere sakägare än en.

Även Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge hava i sina utlåtanden behandlat detta spörsmål. Förstnämnda hovrätt har föreslagit att ifrågavarande bestämmelse erhöle sådan avfattning, att det enkla kallelsesättet icke medgaves för sådana fall, där stridiga intressen mellan sakägare eller andra särskilda omständigheter talade däremot. Den senare hovrätten har uttalat att av lagtexten borde tydligt framgå, att i mål, däri sakägarna vore uppdelade i grupper med sinsemellan stridiga intressen, det förenklade underrättelseförfarandet skulle tillämpas endast beträffande grupper med högre antal sakägare än tio och beträffande varje sådan grupp för sig.

Kungörandet av ägodelningsrätts sammanträde i tidning har, med hänsyn till den stora spridning tidningarna numera fått på landsbygden, av styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar be-tecknats såsom ganska effektivt.

Göta hovrätt har ansett kungörandet i tidning obehövt i mål, som anhängiggjorts genom stämning.

Ägodelningsdomaren i Norra Roslags domsaga har föreslagit ytterligare begränsning i detta kungörelseförfarande samt anfört:

Skall kungörelse i ortstidning alltid ske, när ej särskilda tjänsteskrivelser utsändas med underrättelse om sammanträdet, är det nog att vänta att delägarna anse sig skyldiga att till större eller mindre antal komma tillstädes vid varje sammanträde. Härigenom ådragas de onödiga kostnader. Det synes därför kunna ifrågasättas, om det icke är tillräckligt, att kungörelse om sammanträdet införes i ortstidning, då det gäller sammanträden, vid vilka delägarna hava särskilt intresse av att närvara, såsom sammanträden för syn på stället, förrättningar enligt ensittarlagen och i allmänhet då äganderättstvist avgöres.

Värdet av kungörandet i tidning har ifrågasatts i flera utlåtanden. Hovrätten öfver Skåne och Blekinge har uttalat:

Då, såsom i förslaget förutsättes, underrättelse läres komma att avsändas så snart ägodelningsdomaren finner parts hörande vara av betydelse för målets utredning, torde i övriga fall kungörelse i ortstidning oftast vara till ringa eller ingen nytta. Sådan kungörelse synes därför böra ifrågakomma endast där särskilda förhållanden därtill föranleda.

Ägodelningsdomaren i Sollentuna och Färentuna domsaga har framhållit, att för det första innebure annonsering i tidning en icke oväsentlig kostnad, som icke borde åsamkas det allmänna i sådana fall då ett avsändande av personliga kallelser skulle vara en föga betungande åtgärd. För det andra torde det i många fall förhålla sig så, att ett kungörande genom tidningsannons icke hade något reellt värde för spridandet av kännedom om ägodelningsrättens sammanträde. Ägodelningsdomaren anförde vidare med hänsyftning på förhållandena inom domsagan:

På grund av de lokala förhållandena skulle ett kungörande genom tidningsannons av sammanträde med ägodelningsrätt i regel vara en ren formalitet utan praktisk betydelse, då sannolikheten torde vara mycket liten för att en annons härom i en stockholmstidning nådde just de personer, för vilka den är avsedd.

Den föreslagna lagtexten lämnar icke tydlig anvisning om huruvida kungörelse genom tidningsannons skall ske i det fall, att personliga meddelanden lämnas kända sakägare men därjämte i samma mål finnes okänd sakägare. Det torde vara avsett, att kungörande genom tidningsannons i detta fall skall vara obligatoriskt.

Ägodelningsdomaren i Sunnervikens domsaga har ansett kungörandet i tidning icke böra lagfästas. Ändringen kunde enligt ägodelningsdomarens mening icke sägas vara av behovet påkallad och den komme att ådraga statsverket icke obetydlig kostnad. Ägodelningsdomaren har vidare framhållit, bland annat, att genom den ägodelningsdomaren tillagda befogenhet att, då omständigheterna därtill föranledde, underrätta sakägare om ägodelningsrättssammanträde torde dessa bliva underrättade i alla mål däri deras närvaro för målets utredning vore påkallad.

I samma riktning har ägodelningsdomaren i Bräkne och Listers domsaga uttalat sig:

Vad angår de fall där personlig kallelse enligt promemorian kan undvaras, d. v. s. de fall då parts hörande ej är av betydelse för målets utredning, så synes det vara ett skäligen meningslöst slöseri med statens medel att kräva att sammanträdet skall kungöras i en eller flera ortens tidningar. Det rör sig ju i dessa fall merendels om rent formella anmärkningar mot förrättningen, och den ende som det vid dylik anmärkning tilläventyrs kan vara ibland önskvärt att nå med meddelandet är förrättningslantmätaren, vadan föreskriften om dennes underrättande gärna kunde göras obligatorisk samt föreskriften om tidningskungörandet helt strykas. Att det ej kommer att röra sig om rena bagatellbelopp torde framgå därav, att enligt min beräkning skulle av de under år 1936 och hittills under år 1937 till domsagens ägodelningsrätt hänskjutna ärendena, 28 resp. 21 stycken, hava, därest föreslagna bestämmelse gällt, behövt kungöras i tidning.

Ägodelningsdomaren i Sydöstra Hälsinglands domsaga har förordat införande av ett stadgande av innehåll att då mål, som handlagts vid sammanträde varom kungörelse och underrättelse i laga ordning skett, uppskötes till annat sammanträde samt tiden för detta sammanträde genast tillkännagåves, dylik kungörelse och underrättelseförfarande därom icke behöfde förekomma.

Vad angår de med det nya förfarandet förenade kostnaderna har ägodelningsdomaren i Västra Göttinge domsaga ansett meddelandena till parterna böra beläggas med lämplig stämpel och att tidningskungörelserna borde betalas av förrättnings sökande eller annan part, som ansåges böra vara skyldig därtill. Ansåges detta i vissa fall för betungande, vore fri rättegång en lämplig form för att avhjälpa felet. Lösen borde icke ifrågakomma. Ägodelningsdomaren i Västerbergslags domsaga har däremot ansett att lösen borde utgå å meddelandena i likhet med vad som gäller i fråga om kallelser i konkurs.

Slutligen hava några ägodelningsdomare ifrågasatt avskaffande av det nuvarande förfarandet med kungörelsens uppläsande i kyrkan.

Departem^{ents}-
chefen.

Enligt den i 21 kap. 10 § jorddelningslagen stadgade ordning erhåller enskild sakägare kännedom om ägodelningsrätts sammanträde allenast genom kungörelse som uppläses i kyrka. Detta kungörelseförfarande är enligt vad erfarenheten visat icke tillfredsställande. Åtskilliga ägodelningsdomare bruka därför utan stöd av författningsbestämmelser jämväl på annat sätt — i regel genom personliga meddelanden — underrätta sakägare, som måste anses hava intresse av att komma tillstådes vid handläggningen av visst mål, om tiden härför. En reglering av denna fråga i syfte att skapa ökad säkerhet för att kungörelse om ägodelningsrätts sammanträde kommer till enskild sakägares kännedom synes böra ske. Härtill hava jämväl samtliga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, samt styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar givit sin anslutning.

Det i promemorian framlagda förslaget till bestämmelser i ämnet innebär i huvudsak att — jämte det att det nuvarande uppläsandet i kyrka av kungörelsen om sammanträdet bibehålles — sakägarna skola genom ägodelnings-

domarens försorg i viss omfattning erhålla personliga underrättelser om sammanträdet samt att, för det fall att dylika underrättelser icke skola avsändas, kungörelsen skall på det allmännas bekostnad införas i ortstidning. Mot förslaget hava i yttrandena framställtts vissa erinringar, av vilka några synas böra föranleda ändringar i förslaget.

På sätt av flera myndigheter förordats och i överensstämmelse med i åtskilliga domsagor rådande praxis torde personliga underrättelser om ägodelningsrättens sammanträden böra komma till användning i större omfattning än vad förslaget innebär. Sålunda böra dylika underrättelser alltid avsändas till sakägarna — förutom i mål som underställtts enligt 3 kap. 12 § eller 19 kap. 15 § jorddelningslagen — jämväl i besvärsmål och därjämte i övriga mål, såvida icke sakägares närvaro vid sammanträdet uppenbarligen är utan betydelse för målets avgörande. Med sakägare avses naturligen icke den vilken — ehuru delägare i ett skifteslag eller eljest berörd av jorddelningsförrättningen — dock icke är part i det mål som är föremål för ägodelningsrättens prövning. Att underrättelser icke äro erforderliga i stämningssmål synes icke behöva särskilt utsägas i lagtexten.

Vad angår det föreslagna summariska förfarandet i mål med flera än tio sakägare bör, såsom i några yttranden föreslagits, av lagtexten framgå att där sakägarna hava sinsemellan stridiga intressen det förenklade underrättelseförfarandet skall tillämpas endast beträffande grupper med högre antal sakägare än tio och beträffande varje grupp för sig.

Förslaget att i de mål där personliga underrättelser icke skulle utgå införa kungörelsen om sammanträdet i ortstidning har mött gensaga i flera yttranden. Ett lagfästade av denna bestämmelse har avstyrkts under åberopande att en dylik annonsering icke skulle fylla något praktiskt syfte samt därjämte försorsaka statsverket avsevärda kostnader. Därest på sätt här förordats de personliga underrättelserna skola förekomma i väsentligt större omfattning än enligt förslaget, synes bestämmelsen om annonsering kunna utgå.

I anledning av vad en ägodelningsdomare anfört bör i förevarande paragraf upptagas ett stadgande av innehåll att, då mål icke kan å ägodelningsrättens sammanträde föras till slut utan uppskjutes till annat sammanträde, personliga underrättelser till sakägarna icke äro erforderliga, därest tiden för det senare sammanträdet tillkännagivits vid det förra.

Den nuvarande lydelsen av 21 kap. 30 § jorddelningslagen synes icke böra undergå någon ändring. Den omständigheten huruvida de personliga underrättelser varom här är fråga avsänts eller kommit vederbörande tillhanda synes nämligen av praktiska skäl icke böra tillmätas någon betydelse för frågan huruvida å ägodelningsrättens sammanträde utsatt mål skall kunna bliva föremål för handläggning och avgörande.

Vad därefter angår det av flera ägodelningsdomare väckta förslaget om upphävande av bestämmelsen om kungörelsens uppläsande i kyrkan, synes frågan om avskaffande av detta kungörelsesätt — vilket är föreskrivet i jorddelningslagen jämväl i fråga om lantmäteriförrättning — icke böra upptagas i detta sammanhang. Ej heller torde nu böra införas särskild föreskrift om att

förrättningsmannen städse skall erhålla underrättelse om ägodelningsrättens sammanträde.

Slutligen torde någon ändring i förslaget stådpunkt, att några kostnader icke skola drabba sakägarna för ifrågavarande underrättelser, icke böra ske.

Den nya lagstiftningen föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1938; dock torde förfarandet med personliga underrättelser icke böra vinna tillämpning beträffande ägodelningsrättssammanträde, varom kungörelse utfärdats före lagens ikraftträdande.

I enlighet med vad sålunda anförts hava inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt*

2) *lag angående ändrad lydelse av 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 februari 1938.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 11 februari 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 28 januari 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtan- de skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt

2) lag angående ändrad lydelse av 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nytt- janderätt upplåtet område.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Ernst Leche.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1938.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet lagrådets den 23 februari 1938 avgivna utlåtande över de den 28 januari 1938 till lagrådet remitterade förslagen till 1) *lag angående ändrad lydelse av 19 kap. 10 § och 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet* samt 2) *lag angående ändrad lydelse av 8 § sista stycket lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område*; därvid föredraganden hemställer att förslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.